

Campsentelles, 10
2007

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCS
AMICS DE CABANYES

*El pessebre vivent
de Sant Fost,
un cas original
entroncat amb la
tradició
nadalenca
de Catalunya¹*

FERRAN PÉREZ I GÓMEZ

A Sant Fost, poble del Vallès Oriental de 7.500 habitants, s'hi representa des de fa quaranta anys una de les més típiques expressions nadalenques de Catalunya: el pessebre vivent.

Aquest entranyable esdeveniment va néixer al recés de la paròquia local i prengué ràpidament una empenta que l'ha fet perdurar fins als nostres dies i rebre el qualificatiu de "primer del Vallès". La privilegiada situació de Sant Fost, a pocs quilòmetres de grans nuclis de població com Barcelona, Badalona, Granollers o Mollet del Vallès, ha possibilitat un constant augment de públic. La representació té lloc en un vessant del turó de Can Teyà, que constitueix un magnífic paratge natural, ple de pins i roques airoses. El temperament vallesà ha sabut harmonitzar amb senzillesa el relat evangèlic amb el costumisme rural català, una forma ben original de reviure amb simpatia l'esperit nadalenc.

Una mica d'història

Els orígens parroquials

El pessebre vivent de Sant Fost fou fundat el Nadal del 1967-1968 per mossèn Daniel Monserdà, rector de la parròquia. En aquell 24 de desembre de 1967 es representà una senzilla escena consistent en l'aparició d'un àngel a un grup de pastors que eren al voltant d'un foc, al mig de la plaça de l'Església. Foren uns inicis humils, però plens de sentiment nadalenc i cristià.

Cal remarcar, doncs, que el pessebre vivent de la nostra localitat va ser creat no únicament com una activitat festiva nadalenca, sinó també per evangelitzar, tal com va declarar un cop el mateix Mn. Daniel:

“En el pessebre vivent sempre hi he vist una eina apostòlica molt agradable, és a dir, una proclamació de la paraula de Déu molt clara, fàcil, pública i popular.”

Això ens permet relacionar els nostres pessebres vivents amb el teatre religiós de l'edat mitjana, el qual va néixer dins les esglésies com una prolongació de la litúrgia cristiana. Per tant, era una manera de difondre l'Evangeli entre la gent analfabeta, la majoria de la població d'aquells segles. Els pessebres vivents pertanyen al teatre religiós de l'anomenat “Cicle de Nadal”; altres cicles són el de Pasqua (les passions), el marià (vida de la Mare de Déu), el bíblic (Antic Testament) i l'hagiogràfic (vides de sants).

Fet aquest aclariment, continuem amb la història del nostre pessebre vivent. El 1972 el pessebre s'amplià amb unes quantes escenes, entre elles l'arribada dels Reis. El 1973-1974 les escenes ja eren set incloent-hi la fugida a Egipte i la Sagrada Família treballant a la fusteria de Natzaret. El 1977 passà a fer-se al camp de les pomeres d'en Baliarda, situat al costat de l'Església.

El Nadal de 1979 el pessebre vivent passà a representar-se al turó de la Ribalta, de propietat privada. El nombre d'escenes era ja força elevat, i la seva elaboració cada vegada més complexa. Sempre es respectava el relat bíblic, basat molt fidelment en els evangelis de Sant Lluç i de Sant Mateu, i de mica en mica s'anaren incorporant escenes costumistes rurals, com ara el cas de la ferreria.

Un nou impuls

El ressò del pessebre vivent de Sant Fost es feia cada vegada més gran i el públic que hi assistia a les representacions era també cada cop més elevat. Això, juntament amb el fet que el turó de la Ribalta fos massa obac i fred provocà que els membres del pessebre decidissin canviar l'escenari: a partir del 1983 el pessebre vivent de Sant Fost es faria a la banda sud del mateix turó, en propietats de Can Teyà. Aquest lloc oferia moltes possibilitats, amb una pedrera molt bonica. Fou l'emplaçament definitiu

El 1988, amb l'elecció d'una nova junta presidida pel Sr. Joan Armengol, es donà un nou impuls que ha fet que any rere any el pessebre vivent de Sant Fost vagi millorant i sigui més conegut arreu del Vallès i de Catalunya.

1) Posada en escena dinàmica: veu narradora, música i ús del play-back

Els que hagin visitat el pessebre vivent de Sant Fost i el comparin amb altres pessebres catalans hi trobaran semblances, és cert, però també una gran diferència: que els actors no romanen immòbils, sinó que quan s'il·lumina la seva escena ells actuen amb tècnica del play-back. Aquesta és una de les seves grans originalitats, que ja es donava en els orígens amb Mn. Daniel, quan la posada en escena fou dinamitzada de manera que el públic avançava paral·lelament al desenvolupament de les

escenes, guiats per la veu narradora. I els actors es movien, parlaven. El pessebre vivent de Sant Fost, doncs, havia superat l'estadi primitiu dels pessebres vivents que imitaven els antiquíssims pessebres casolans, de figures immòbils de fang o plàstic.

2) Fidelitat al folklore català: harmonització de la cultura hebrea i de l'autòctona

*L'àngel parlant a Zacaries al temple;
Nadal de 1991.
(Col·lecció Pérez Gómez)*

Ja hem dit anteriorment que el guió del nostre pessebre vivent segueix molt fidelment els evangelis de Sant Lluc i Sant Mateu. Així, les escenes estrictament bíbliques són:

Zacaries al temple
Anunciació a la Verge Maria
Visita de la Verge a Elisabet
Cercant posada a Betlem
Arribada a la cova
Naixement de l'Infant Jesús
Anunci de l'àngel als pastors
Adoració dels pastors
Arribada i adoració dels Mags d'Orient
Fugida de Josep i Maria amb el Nen a Egipte
La fusteria de Natzaret

Aquestes escenes del *Nou Testament*, les quals conformen el relat explicat per la veu narradora, han estat completades al llarg dels anys amb d'altres que representen oficis o costums rurals del Vallès Oriental i de Catalunya que han desaparegut o estan desapareixent. Ens referim a:

Cabana amb llenyataires i carboners (molt nombrosos en aquesta zona)
Pastors amb ramat d'ovelles
Casa rural on baten mongetes (conreu molt típic del Vallès)
La ferreria
El boter
Els caçadors

Aquests quadres, que desperten sovint l'entusiasme del públic, no entren en contradicció amb els bíblics si tenim en compte la tradició pessebrística catalana. Cal que recordem els pessebres casolans o els mateixos Pastorets, on els pastors i altra gent del camp vesteixen a l'estil català. Així, el folklore català, ja des de molt antic, ha barrejat elements de la cultura autòctona amb els de la cultura hebrea. Recordem que estem analitzant un fenomen popular, nascut del poble. Per això no comprenem que l'aparició d'un pastor amb barretina en un pessebre

Consideracions finals

L'anàlisi dels orígens i de l'actual funcionament del pessebre vivent de Sant Fost ens ha pogut donar una mica més de llum sobre l'actual fenomen dels pessebres vivents de Catalunya. Considerem, doncs, que es pot parlar de tradició nova amb certa relativitat, ja que aquesta manifestació popular nadalenca s'entronca de manera ben clara amb les representacions teatrals religioses del cicle de Nadal de l'edat mitjana, perpetuades durant els segles XVI, XVII i XVIII. Així mateix, també es pot relacionar amb una tradició folklòrica catalana que neix al segle XIX i es perllonga al llarg del segle XX amb els entranyables pessebres casolans i els famosos Pastorets.

D'altra banda, cal pensar que la proliferació de pessebres vivents per tot el país és una mostra de la gran acollida que tenen entre la gent. El Nadal sempre ha estat una època de l'any ben fructífera en manifestacions populars, i ara que som a les portes del segle XXI continua mantenint tot el seu vigor.

(1) Aquest article és la reproducció de la comunicació presentada per l'autor el 1995 en el II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana.

Comunicacions del II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana 1995-1996. Representacions religioses i històriques. Cervera (Segarra), 12 de novembre de 1995. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. Pàg. 370-372. Barcelona, 1996.